

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA

KUL

XVIII.6885

Wzrosty
do
Gęsiarstwa

B

XVIII. 6885

~~141~~ KUCHNIA
DRZEWO OSZCZĘDZAJĄCA
Z 168 OPISANA

Z FIGURAMI ILLUMINOWANEMI

Nº I.

Sparsa colligo

w LUBLINIE
w Drukarni J. K. Mei XX Trynitarzów.
Roku 1790.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF TORONTO
1827

XVIII. 6885

K
ma
na
co
do
pn

ift
wy
po
zw
mu
sta
nia
ty
w
og
te
wa

KUCHNIA.

DRZEWO OSZCZĘDZAJĄCA

Końcem oszczędzenia drzewa w Kuchniach, piecach, &c. niemało dotąd wyszło pism, nie mało też projektów i modeli różne nawet wynalazki doprowadzone są do skutku. Z tych zaś co względem zmniejszenia opał w kuchniach, dotąd najszyteczniejszego okazało się, następnie opisuje się.

Kuchnia (pospolicie nazwana *Angielska*) istotnie już po wielu miejscach w Kraiu naszym wprowadzona skutkiem zamiarowi swemu odpowiada, nic innego nie jest, tylko piec kształt zwyczajnego ogniska mający z Kanałami wymurowany, żelazną pokryty blachą, na ktorej stawiają się, naczynia z potrawami do gotowania. Po wielkich kuchniach lepiej jest, liczbę tych pieców, iak kształt powiększyć, albowiem w powiększonym piecu przedłużyłby się ciąg ognia, przezco trzeci kanał nie ogrzałby się dostatecznie zmniejszając skutek prędkiego zagotowania. Procz tu wspomnianego pieca, potrze-

A bay

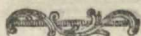

bny jest drugi piec z kotłami w zelazney blasze zawieszanemi. Przytym framugi powiększające moc ognia na pieczyście. Daley piecyk z blach żelaznych (lepiej z odlewanych, niżeli z kuty ch) złożony, i zamykany, który służy, nie tylko dla utrzymania ciepłych potraw do czasu wydawania onych na stoł, lecz też na pewnych upieczenie i doyscie. Te cztery części są co do wielkich kuchni istotnie potrzebne; każda z tych osobnym opisze się wyszczegulnieniem, zkąd powziąwszy układ onych, każdy potrafi i małe urządzić kucheńki.

Kuchnia tak urządzona, dwie tylko potrzebuie fayerki, innych miejsce zastępują piece niżej wyrażone.

T A B: I. i II.

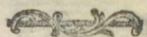
Oznacza piec kanałowy, z cegły wymurowany, żelazną blachą pokryty, na której potrawy w naczyniach stawiane gotują się. *Figura I.* A B C D. jest założenie pieca na fundamentach równo z posadzką kuchenną wyprowadzonych. Sciana A. B. powinna się dotykać ściany, w której komin jest wyprowadzony, i do którego dym z pod pieca wychodzi. Takowego pieca

ca czyli ogniska długość jest łokci 4. szerokość łokci 2. i cali 6. Odstąpiwszy cali 8. od tey ściany, i założywszy odpor A. B K. I. zakłada się drugi C. D. L. M. w którym podługowaty kanałik E. na popielnik, a drugi F. na skład drewek wprowadzają się. Pierwszy to jest popielnik na podwyższoney iedney cegle nad fundament, długości łokieć 1. i cali 6. szerokości cali 8 drugi zaś razem z posadzką kuchenną długości łokieć 1. szerokości cali 12. odsadza się. Tenże popielnik także widać w *Figurze 4.* i drzwiczki do popielnika w *Figurze 5.* pod literami E. E. Dośćateczney zaś okazuje się w Profilu Tab: II. w *Figurze 7.* pod Literą E.

Takowe założywszy odpory, dają się buksztele wysokości cali 11, co widać w *Figurze 1.* pod K. L. i I. M. i przesklepia się iedną ćwiercią łokcia, co takż w Profilu Tab: II. fig: 7. pod literami I. M. widać.

Figura 2. oznacza powierzchność ogniska, czyli pomienionego pieca w swoim obwodzie N. O. P. Q. z blachą żelazną odlewaną R. S. T. U. długości łokci 3. cali 12. szerokości łokieć 1. i cali 18. pod którą ogień się pali, potroynym kanałem, iak *Figura 6.* okazuje, cyrkulujący. Zwy-

kli niektórzy nad każdym kanałem kłaść oddzielną blachę żelazną, których trzech razem szerokość wynosi łokci 2. i cali 6. Doświadczenie zaś okazało, iż blacha z iedney sztuki, iak w *Figurze 2.* odlana, wszystkie trzy razem kanały pokrywająca, lepszy czyni skutek, niżeli trzy obok siebie położone. Długość blachy lubo nieco krotsza bydź może, nigdy iednak nadana bydź nie powinna, z powodu, iż w takim razie trzeci kanał nie byłby dostatecznie ogrzany. Brzegiem na około blachy powinna bydź obwódka iak rama, razem z blachą odlana, wysokości cali 3. grubości zaś dobre trzy czwierci cała. Toż i grubość blachy wynosić, ma. Gdyby zaś blacha bez tey ramy odlana była, wtenczas podobna rama w wysokości 3. cale osobno odkowana, nałożyć się powinna, bez tey bowiem ramy, traci się część skutku prędkiego zagotowania.

Dla odlania blach toż i innych rzeczy, do takięy Kuchni potrzebych posyłając do Kuźnic, trzeba podać modele tęg wielkości, i kształtu, iakięy bydź mają blachy odlewane. Przeto te przez Stolarza doskonale zrobione bydź mają, albowiem iakie będą modele, takie się tęg i ufor-

uformują blachy. W zrobieniu więc modelów tę zachować należy pilność. *Imo* aby modele z suchych zrobione były tarcie, w nuty i szpągi zapuszczanych, co przeszkodzi spaczeniu się modelow. *zdo* aby po wierzchney stronie iak naygładzey też modele były wyheblowane. *ztio* aby na każdym boku w stojącej brzegiem trzy calowey ramie po trzy przynajmniey dziur było, któremi, nity zapuszczone przymocują się do drugiey ramy żelazney opasującej ognisko. Pomiedzy tym opasaniem, i obwódką blachy żelazney wypełnia się po iedney cegle wszersz czyli cali 6. na około.

- - *Figura 3* jest profil, podług linii G H. w *Figurze 1*. kropkami oznaczoney.

- - *Figura 4*. jest profil, blisko linii C. D. *teyże* *Figury 1*.

W obudwoch tych profilach poprzecznych widać blachę żelazną w przecięciu, i iak ta zmocowana nitami z obwódką żelazną opasującą ognisko, tudzież trzy kanały pod blachą z ich szerokością, i wysokością. Nadto pierwszy profil, czyli *Figura 3*. okazuje przecięcie sklepienia pod ogniskiem poprzek onego. W drugim zaś profilu czyli w *Figurze 4*. widak popielnik E. nad nim

nim zaraz rószt żelazny, który nâylepszy iest, gdy w iedney sztuczce pręty z bokami są odlane. Každy pręt rószt składający powinien bydź pięć cwierci Cała szeroki na płaz górą, otwory zaś pomiędzy prętami blisko po poł cała bydź mogą. Pręty w przecięciu, mają Figurę Troykąta, co skutkuje, iż popioł opadając na dół nie zatyka otworow, powietrze zaś lepiey przez też otwory do gory ciśnie się. Nad rósztem widać rozłożystość tła, gdzie się ogień pali, i zaczęcie kanału. Ankra, poprzeczna bokami zaklinowana, w tey zakłada się wysokości, iak górne drzwiczki do tła przesklepić się mają. Takowe ankry z klinami, nie tylko poprzek w obodwoch końcach dać się powinny, ale też i bokami wzdłuż przez co piec nie tak prędko od gorącości ognia rozpada się, ile że mury są cienkie nie odeymujące część skutku ognia na rozgrzewaniu onych.

Figura 5. okazuje przód ogniska, w tym zaś widać pod E. drzwiczki do kanalika, któremi się popioł wygartuje, i za otwarciem onych ciąg powietrza przez kanalik, i rószt wpadający ogień roznieca. Nad temi drzwiczkami, drugie większe do tła, któremi się pali. Pod F. otwor wysokości i szerokości po cali 12. na skład drewek

do

do palenia potrzebnych. Nad tym otworem drzwiczki szerokie cali 12. a wysokie cali 6. otwierają się dla chędożenia dwóch ostatnich kanałów. Górą pas czarno oznaczony jest obwódka żelazna opasująca ognisko, która przez ankrę prostopadle wmurowaną (tu takż czarną oznaczoną) utrzymuje się. Ta obwódka, iak się iuż wyżey namieniło, przez przepuszczane dziurami nitnagle, jest razem z blachą umocowana. Lepięy jest iednak gdy zamiast nitnagliów, dadzą się szruby, które wpotrzebie łatwo dobydź można. Przy nitowaniu też przypadek zdarza się, że blacha odlewana przetrącić się może.

Figura 6. okazuje planę wydzielonych pod blachą kanałów, szerokość oddziałów (czyli językow) długość i szerokość tła, z rózsztem w nim leżącym, zgoła iak ma bydź pod blachą mur wyprowadzony.

Tab: II. *Figura 7.* Znaczy profil podłużny, który okazuje przesklepienie i. m. pod ogniskiem, zdatne na składanie drewek. Długość i szerokość kanalika, czyli popielnika przy E. Roszt nad nim. Tło przy f. gdzie się ogień pali, długość onegoż, i iak w ukosney linii pod blachą zwraca się ogień w kanał. Równie

wnie też, iak przy końcu trzeciego kanału, dym w komin wychodzi, gdzie przy g. iest zasuwka, która się wsuwa, kiedy się ogień palić przestaie, aby przeto kuchnia nie prędko ostygła.

Figura 8. okazuje przod podwoionego z potrzeby ogniska, czyli pieca, kiedy w kuchni dla szczupłości mieysca ieden obok drugiego stawić trzeba. Zawsze iednak wygodniey iest, kiedy takie piece oddzielnie stawiaią się, przez co kucharze na około mają przystęp.

Figura 9. iest planta podwoionego ogniska, czyli pieca, przy a a. iest mieysce drzwiczek do tła, rószt żelazny, y pod nim popielnik. Przy b b. są drzwiczki, któremi chędożą się dwa ostatnie kanały. Zaś c c. iest wychod dymu z pod blachy w komin.

-- Piec czyli ognisko tu opisane (iako się wyraziło) może stać przy ścianie, gdzie dym do komina wpuszczony bydź może. Nad nim żadney nie potrzeba mieć kapy. Dobrze iednak gorą iest mieć iaki otwor aby przezeń para z potraw wolno odchodzić mogła. Jeżeli zaś w samym środku kuchni taki piec stawić trzeba, więc wten czas w końcu onego trzeba osobny

komin

komin wyprowadzić , w który Dym z pod pieca wychodzić może.

T A B: III.

Znaczy piec blachą żelazną odlewana pokryty, w której zawieszają się kotły , pod którymi, gdy się ogień pali, jednym onego ciągiem wszystkie trzy razem ogrzewają się kotły.

Figura 1. Jest planta takiego pieca , przy A. jest rószt , pod którym drzwiczki do popielnika, a nad temi są drzwiczki do tła, gdzie się w piecu pali. Przy B. dym wychodzi w komin, dla tego też ściana C. D. pieca, powinna się ściany tykać , w której jest komin wyprowadzony. do którego dym wychodzi z pod pieca. Przy EEE. są ankry żelazne, które podobnym, iak w pierwszym piecu dają się sposobem.

Figura 2. okazuje położenie blachy żelazney odlewanej FGHI. na murze, w której są trzy okrągłe otwory KLM. Wte wpuszczają się kotły , tak zawieszane , aby tych wierzchy razem z powierzchnością blachy zrownały się.

Pierwszy kocioł przy drzwiczkach jest większy od drugiego a ten od trzeciego. Umniejszy-

sze-

szenie ich w Dyametrze jest po cali 2. następnie Odległość między kotłami jest cali 5. Drugi cyrkuł około tych otworów na 2. cale równo odległy, jest miejsce na zapuszczenie brzegów kotłowych przy zawieszaniu onych na cwiertć cala wydrążone, które razem z blachą odlać się powinno. Przeto robiąc model o tym zapomnieć nie trzeba. Blacha zaś do tego pieca ma być półtora cala grubości.

Figura 3. Okazuje profil podłużny pieca kotłowego, gdzie przy N. widać kanalik, czyli popielnik, nad nim jest rózst żelazny. Przy O. jest tło, gdzie się pali Ogień pod zawieszonymi kotłami KLM. mający swój ciąg do komina Q który gdy się wypali zamyka się zasuwą P. dla utrzymania Ciepła w piecu.

Figura 4. Jest profil poprzeczny, w tym równie widac zawieszony na blasze kocioł, tudzież iak bokami mur okrągło murować się powinien, dla lepszey Ognia cyrkulacyi. Spodem popielnik nad nim rózst żelazny. Przy RS. Ankry żelazne z klinami, które równie na wszystkie cztery strony zakładają się, aby mur nie rozparł się dzwigający znaczny Ciężar blachy z zawieszonymi kotłami. Przy TU. zwykły się da-

dawać u kotłów mocne ucha, przez które wfu-
nawszy drążek one można podnieść podług
potrzeby choćby też i napełnione, gdy tego o-
koliczność wyciąga. Dobrze też jest, kiedy
kotły mają nakrywy.

Figura 5. Okazuje przód pieca z drzwicz-
kami do kanalika popielcowego, i tła tudzież
ankry opasujące toż ognisko na około, z prosto-
padle wmurowanemi ankrami opaskę utrzymu-
jącemi.

Nad tym piecem, równie iak nad pierwszym
kapy nie potrzeba, otwor tylko dla odchodu
pary dobrze jest mieć.

T A B: IV.

Ognisko na pieczyście z framugami powiększa-
jącemi moc ognia. *Figura 1.* o kazuie ognis-
ko podniesione, pod tym dwa przesklepienia.
DE. nad temy trzy kanaliki FGH. czyli popiel-
niki, któremi się popioł wygartaie. Daley trzon,
na trzonie zaś trzy framugi w których się ogień
pali.

Figura 2. Planta tegoż ogniska z trzema
framugami ABC. z tych w kaźdey rószt żelazny,
na którym kładą się krotkie drewka i ogień się
pali.

Fi.

Figura 3. Jest profil tegoż ogniska w przecięciu większej framugi odrysowany. Nad takim ogniskiem kapa dać się powinna sposobem zwy- czaynym wprowadzona.

Figura 4. Jest piecyk żelazny z blach kutych (lepiej iednak odlewanych) zrobiony, zamykający się z przodu dwoma drzwiczkami. Lecz kiedy ten jest mniejszy, od tu odrysowa- nego, wtenczas pojedyncze drzwiczki bydź mo- gą. Budowla takiego piecyka jest następująca. Na dole środkiem daie się kanalik, czyli popiel- nik nad tym rószt żelazny, i drzwiczki do tła to wszystko tak iak w dwóch poprzedzających piecach. Nad temi drzwiczkami przesklepiwszy, daie się kanał poprzek z brzegu w szerokości na poł dna, czyli spodku piecyka. Na tym kana- le stawia się dno, a na tym dnie tylna i dwie po- boczne blachy (kiedy są odlewane) na tych zaś trzech stojących wierzch, przez co ten pie- cyk ma figurę skrzyni. Z przodu tylko są drzwi- czki na poł otwierające się dla zmnieyszenia ciężaru z blachy kutęey zrobione, ten czyniące skutek iż przez połowę otwierający się piecyk nie tak prędko stygnie. Tak uftanowiwszy tę skrzynię formuie się od tła kanał, aby pierwszy
cia

ciąg ognia całą tylną ogrzewał blachę, dla tego też, że kanał jest szeroki, przeto też z tyłu bardzo płytki bydz powinien. Podprowadzony nad gorną blachą zwraca się na doł przy blasze boczney rownym iak pierwszy lecz oddzielnym kanałem dopiero po de dnem wpadłszy w zostawiony kanałik, podnosi się do góry przy drugiej blasze bokiem, daley dym w komin wpuszcza się. Ciąg ognia kropkowaną oznaczony linią pokazuje się, i iak z tyłu zwraca się do boku, daley spodem po de dnem przeszedłszy podnosi się przy drugiej blasze i wychodzi w komin.

Przy IK. są dwie zatyczki blaszane, gliną wylepione takież dwie są i u góry wprost nad kanałami, które wten czas orwieraią się kiedy kanały z sadzy wycierać trzeba przy L. jest zasufka, która się zasuwą, gdy się ogień wypali, aby piecyk nie zaraz ostygł. Drzwiczki na przodzie, iak się wyżej namieniło, są z blachy kutey na poł otwieraiące się. Blachy zaś piecyk składaiące iezeli, są lane, po bokach mieć powinny dziury na umocowanie haczyków do zawiasek i zakładek. Potrawy gdy potrzeba wsuwać do piecyka, te na blachach ustawiane wsuwaią się, które się bokami i tyłem opieraią na listewkach razem z blachą odlewanych. Pomienio.

niony piecyk powinien być przy. lub w samey ścianie, w której komin jest wyprowadzony, aby z ostatniego kanału iak tu od L. dym weni mógł być wpuszczony.

Przy tym piecyku, i dwoch innych pierwszych piecach, wyżey opisanych, trzeba mieć z boku drzwiczki dla kominiarza, aby temi kominy, do których z piecow idą dymy, wycierane być mogły.

Piece tu opisane w każdym miejscu, gdzie tylko iuż była kuchnia, wyprowadzone być mogą. Tym zaś wygodniey gdzie nowa kuchnia względnie do tych piecow regulując się, z kominami muruje się lub buduje. Ohędostwo, rownie iak w iakiey Sali, zawsze zachowane być może.

O innych zaś pożytkach (które są pewne) każdy przekonać się może na miejscu, gdzie podobne kuchnie istotnie są iuż wyprowadzone.

Expensa na blachy i żelastwo, że do takiej kuchni naywiększym jest *Artykułem*, zaczym aby o tey dostateczną dać wiadomość, tu się przytacza *Roku przeszłego do pewney Kuchni Pałjskiej na dwa piece kanałowe, dwa piece kotłowe, piecyk z pięć blach odlewanych, róztly do pieczystego &c. w Kuchniach*

zmiach Suchodniowskich zaplacilo sie podlug specyfikacyi
nastepujacey

Za odlewane.

2 blachy z obwotkami

Cetnr: - 14. a fl. - 28. ef. 392.

2. ditto z dziuramina

Kotly Cetnr: - 8. ft. 30. - 232. gr 12.

5. ditto na piecyk . . 8. - - 20 . 229. - 18.

9. Rosztów - 2. - 40. - - 67. - 6.

Za odkowane.

4. Sztaby w kwadrat na opasanie czterech ogni-

skow - - - - Cet: 3. ft. 88. a f. 41. ef. 159. 12.

Drzwiczki i blacha na rozne

potrzeby tey bylo - Cetn: 2. 54. a f. 70. 177. 24.

Efficit 1258. g. 12.

Na rozne klamry, ankry, uszaki &c.

i inne drobne roboty zelaza Cetn: 5. a f. 54. 170.

Summa Efficit f. 1428. gr. 12.

Te drobne roboty, że domowi robili

rzemieslnicy, expensa na tych

nie przewyższa Zł: 100.

Gdzie potrzebie mnieysza liczba piecow tu
opisanych wystarcza, umnieyszenie na to expen-
sy z przytoczonego przykladu uproporcyonować
się może.

Mularze, jeżeli odmiana kuchni tym końcem
przeistaczaiącey się nie uczyni wiele wydatku,
same

same piece muruiący nie wiele kosztują, co plan-
ty onych dowodzą.

NB. Trzy kotły miedziane różney wielkości, z brze-
gami w blachę zawieszane z uchami i pokrywami
wszystkie razem ważyły Funtow 111. Funt a f.
2. gr. 15. efficit Zll: 277. gr. 15.

1948 Kup - od Howner - K 24

Tab I

Fig. 1. B

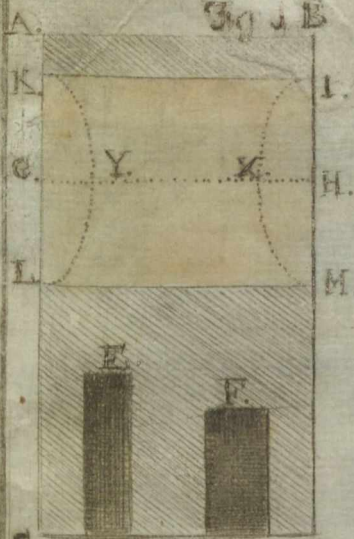

Fig. 2. o

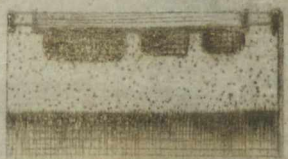
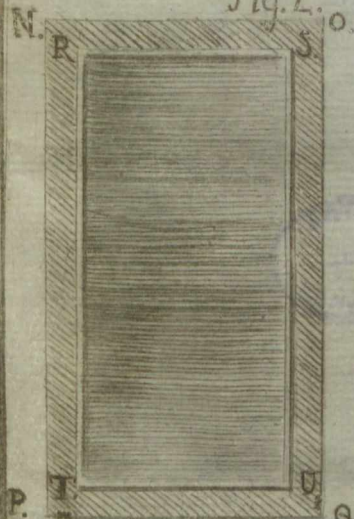

Fig. 3.

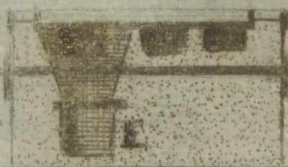

Fig. 4.

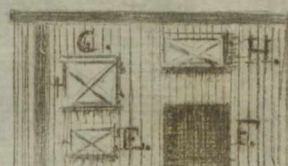
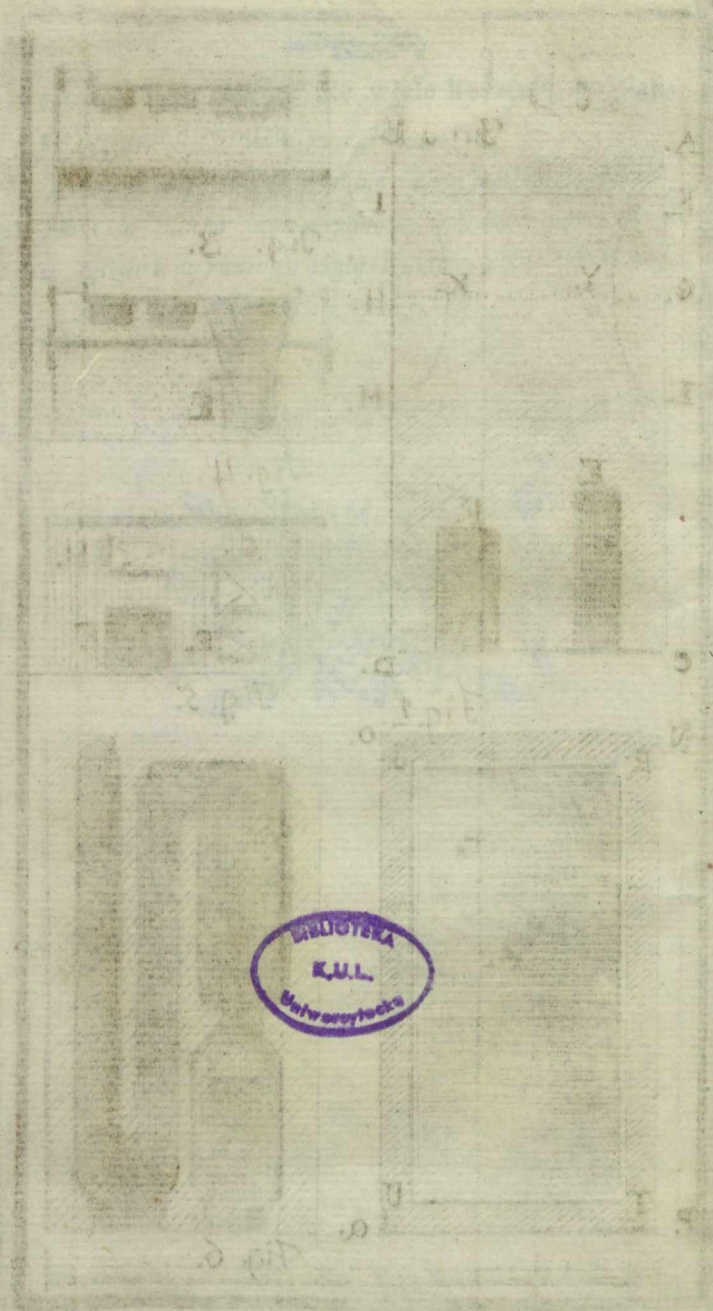

Fig. 5.

Fig. 6.

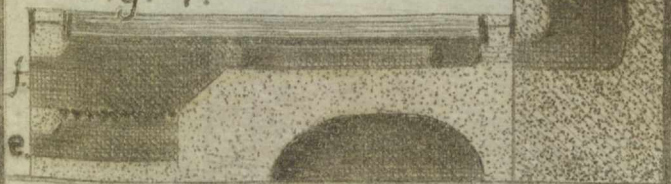

IBLIOTEKA
K.U.L.
Universiteits

Tab: II.

Fig: 7.

g.

m. i.

Fig: 8.

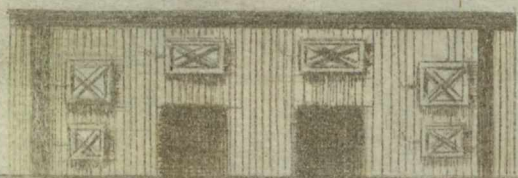
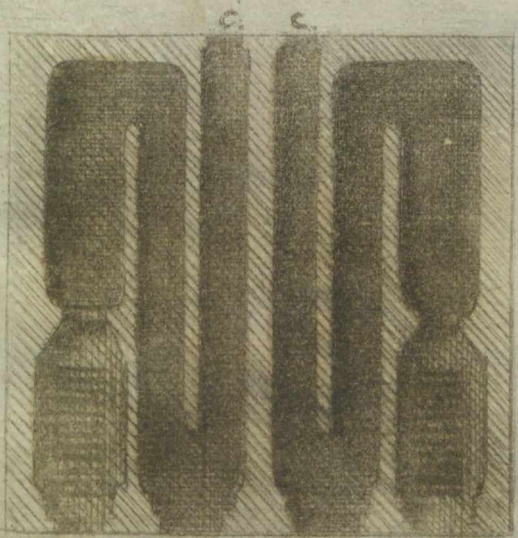

Fig: 9.

a. b. b. a.

11:00

Tab. III.

Fig. 1. - D.

E. A. E.

Fig. 2.

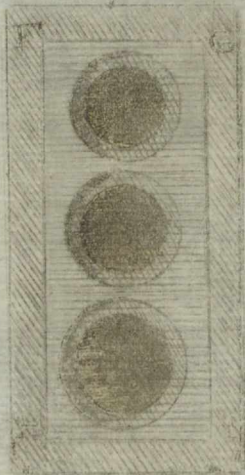

Fig. 3. L. M. P. O.

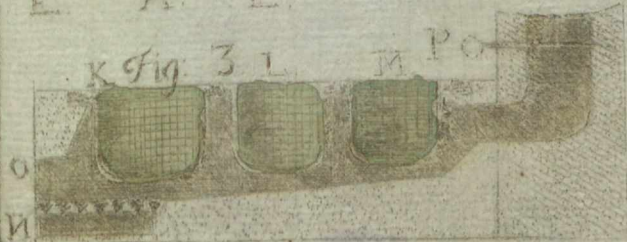
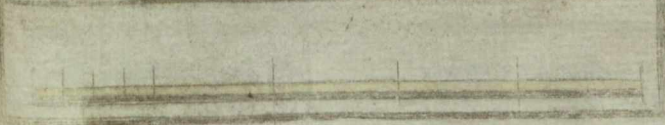

Fig. 4.

Fig. 5.

111111
111111

Fig 1

Fig 1

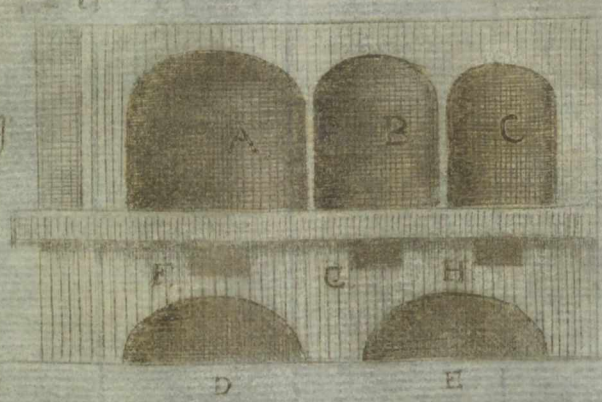
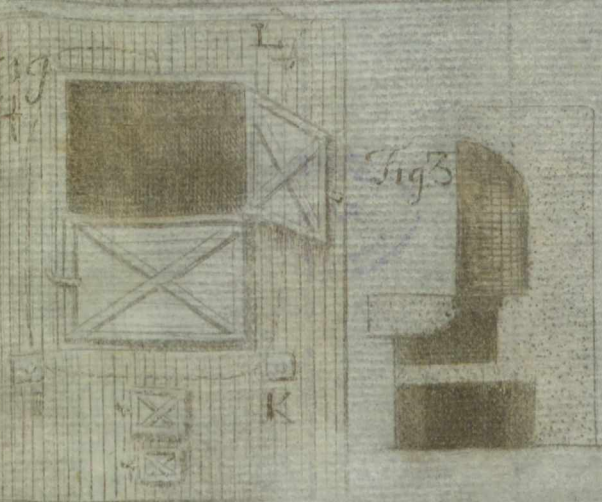

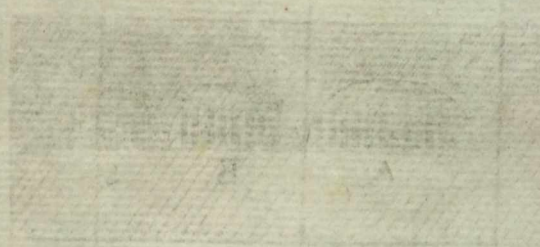
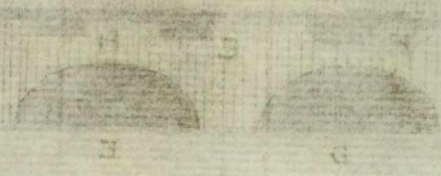
Fig 2

Fig 3

Fig 3

Faint handwritten text, possibly a signature or title, located at the bottom of the page.